

آیا خاتمی از خاتمی عبور کرد؟

در همان روزهایی که برخی اصلاحات تخیلی خود را هم در ذهنشان می‌ساختند و اعلام می‌کردند که گفتگو و تعامل به معنی تویه کردن و عدول از اصلاحات و عبور از خاتمی و میرحسین موسوی است، سید محمد خاتمی ضمن اشاره به ستم‌هایی که طی سالهای اخیر...

: تا همین چند روز پیش خبر جراحی رهبری و عیادت‌های سیاسیون تیتراژ اخبار سیاسی کشور را به خود اختصاص داده بود. در این میان شاید بحث‌برانگیزترین خبر را بتوان نامه حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی به آیت‌الله خامنه‌ای دانست که واکنش‌های مختلفی را در بین فعالین سیاسی و اجتماعی به دنبال داشت. حتی برخی از رسانه‌ها اخباری مبنی بر تمایل رئیس دولت اصلاحات برای ملاقات با رهبری را هم منتشر کردند. حالاً که با گذر چند روز، این موضوع از آن تب و تاب افتاده و این سوژه خبری جای خود را در تیتراژ رسانه‌ها به اخبار مربوط به سفر حسن روحانی به نیویورک خواهد داد، شاید بتوان نگاهی بهتر به این موضوع داشت.

ایده‌آلیسم در عمل به جای آرمانگرایی در نظر

پیوستگی این رخداد با اظهارنظرها و تحلیل‌هایی که در رابطه با تشکیل حزب ندای ایرانیان در طی ماه‌های گذشته صورت می‌گرفت، می‌تواند سنجه‌ای باشد برای فهم بسیاری از مواضع و تحولات. موسسین این حزب در شرف تأسیس متعاقب بازی رسانه‌ای خبرگزاری جریان افراطی که با انتشار مصاحبه‌های ساختگی و بی‌نام صورت می‌گرفت ناگزیر شدند تا در راستای شفاف‌سازی پیش از انتشار بیانیه رسمی، در مصاحبه‌هایی به بیان برخی از دیدگاه‌های خود بپردازند. علاوه بر تصریح و تأکید بر اصول اصلاحات و لزوم کار تشکیلاتی حرفه‌ای، یکی از مواردی که در اظهارنظرهای فعالین این تشکل بر روی آن تأکید می‌شد، اهمیت تعامل و گفتگو با تمام جریان‌های سیاسی و حاکمیت با حفظ هویت بود.

اما همین موضع بود که واکنش‌های قابل توجهی را در پی داشت. اساس پاپیش‌گذاشتن برای تعامل، محل ایراد برخی از فعالین سیاسی بود که آن را دستمایه نقد یا بعضاً تخریب این گروه نوپا قرار می‌دادند و حتی نسبت‌هایی از جمله اصلاح طلب بدلی یا حزب حکومت‌ساخته را برای آن به کار می‌بردند و

مواضع این گروه را مخالف مواضع جریان اصیل اصلاحات و سیاست‌های اعلامی سید محمد خاتمی می‌دانستند و از همین زاویه هم سعی داشتند تا رئیس دولت اصلاحات را هم به سمت موضع‌گیری علیه این راهبرد سوق دهند.

وقتی خاتمی، خاتمی ساختگی را شکست

اما اقدام سید محمد خاتمی در نگارش نامه‌ای به رهبر نظام که با عبارت «محضر مبارک رهبر عالم‌قدر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی» هم آغاز شده بود، سنگی بود که در آب تخیلات برخی از رویاپردازان افتاد. با همان تحلیل منتقدینی که موضع تعامل ندای ایرانیان را خودفروشی و عبور از خاتمی می‌دانستند، ارسال این نامه و شایعاتی که حول دیدار خاتمی و رهبری مطرح می‌شد، صد گام جلوتر از همان دستمایه «عبور از خاتمی» تعریف می‌شد.

جالب اینجا بود که مخالفین دیدگاه تعامل و گفتگو که تا هفته قبل، از سید محمد خاتمی برای تعیین جایگاه یک گروه نوپای اصلاح طلب دیگر استفاده می‌کردند، در مقابل این حرکت رئیس دولت اصلاحات دچار یک پارادوکس شدند؛ اگر حمایت از راهبرد تعامل و گفتگو عبور از خاتمی است، پس این اقدام اخیر خاتمی نیز آیا عبور از خاتمی است؟

پاسخ به این سوال را می‌توان از یک منظر مثبت دانست؛ بله، این اقدام رئیس دولت اصلاحات عبور از خاتمی بود. اما عبور از آن «خاتمی» بود که برخی در ذهن خودشان تخیل کرده بودند و کاراکتر آن را مطابق سلیقه خود طراحی و معرفی کرده بودند. اما باید در نظر داشته باشیم که این نامه خاتمی نه تنها عبور از اصلاحات نبود بلکه کاملاً منطبق بر «خاتمی واقعی» بود.

اعلام استراتژی اصلاحات توسط نماد اصلاحات

سید محمد خاتمی در همین روزها در قامت رهبر اصلاحات هم ظاهر شد و به صراحت استراتژی جریان اصلاحات را اعلام کرد. در همان روزهایی که برخی اصلاحات تخیلی خود را هم در ذهنشان می‌ساختند و اعلام می‌کردند که گفتگو و تعامل به معنی تویه کردن و عدول از اصلاحات و عبور از خاتمی و میرحسین موسوی است، سید محمد خاتمی ضمن اشاره به ستم‌هایی که طی سالهای اخیر به اصلاحات شده است، به صورتی شفاف تصریح کرد که «استراتژی ما تعامل است؛ تعامل با حاکمیت و حتی جریان‌های مخالف با حفظ هویت. گوشزد من به دوستانی است که به رویکرد تعامل ایراد و اعتراض دارند؛ این تعامل به معنی تویه از هویت خود نیست.»

برخی از سیاسیون صادق، با این موضع‌گیری خاتمی، در اظهارنظرهای خود تعدیل کردند و البته برخی هم در کنشی کاملاً منطبق با سوابق پیشینشان که در سالهای طرح عبور از خاتمی را به صراحت مطرح و تئوریزه می‌کردند و پس از رای خاتمی در انتخابات مجلس به او هجمه‌های ناجوانمردانه‌ای را وارد می‌کردند، این بار که تصویر ساختگی‌شان از خاتمی شکسته شد، سعی کردند که این تاکید نماد جریان اصلاح طلبی را نادیده بگیرند و با بی‌اعتنایی به آن همچنان هر کس که دم از تعامل بزند را خائن فرض کنند.

راهبرد جریان اصلاحات از همان ابتدا هم تدریجی‌گرایی و تعامل و گفتگو با همه گروه‌ها در عین حفظ هویت بود و از همین جا هم بود که نمود عینی آن هم شعار «زنده باد مخالف من» بود. طبیعی است که اگر شعارمان با عملمان متفاوت باشد، تناقض‌های عملی نیز از هر جریان سیاسی بروز خواهد کرد و همین هم می‌تواند عاملی شود تا در مقاطعی راهبرد اصیل اصلاحات در مقابل راهبردهای دیگر مانند قهر و فشار بر حاکمیت یا راهبرد فشار از پائین و چانه زنی از بالا تضعیف شود.

آرمان‌های اولیه اصلاحات منطبق به شرایط امروز

آنچه خاتمی امروز از تعامل و گفتگو با حاکمیت می‌گوید، موضع جدید و تازه‌ای نیست. بلکه همان است که در اواخر دهه 70 می‌گفت، در سخنرانی‌های اواخر دولتش گفت، در نامه‌ای برای فردا گفت و این روزها هم مجدداً در نشست‌های بنیاد باران قرائت کامل‌تری از آن را ارائه داده و شاید هم بصورت کامل‌تر در کتابی منتشر شود.

به تایید بزرگان معاصر و قدیمی، سیاست میدان احساس نیست و هرگاه که هیجان بر عقلانیت غلبه کند جبراً آن حرکت به شکست خواهد انجامید. از همین راستا باید در نظر داشته باشیم که در این میدان بر اساس واقعیات تحلیل و عمل کنیم. طبیعتاً نباید از هیچ کس، شخصیتی غیرواقعی بسازیم؛ اقدامی که اخیراً در خصوص سید محمد خاتمی و حتی میرحسین موسوی نیز صورت گرفته است. بزرگان اصلاحات حتی در پرهیاهوترین و دشوارترین مقاطع نیز هیچ‌گاه از تاکیدشان بر فعالیت در چارچوب جمهوری اسلامی و راهبردهای اصیل اصلاحات کاسته نشد و اینکه امروز برخی راهبرد تعامل و گفتگو را خیانت به خاتمی، خیانت به میرحسین موسوی یا خیانت به اصلاحات بدانند، قطعاً اقدامی اخلاقی و شایسته نیست.

لزوم دقت بیشتر اصلاح‌طلبان

در این بین جریان افراطی که زیست خود را در رادیکال و هیجانی کردن فضا می‌بیند همواره از تاکید اصلاح‌طلبان بر استراتژی‌های اصلی خود عصبانی شده‌اند. در این بین می‌توان به مواضع تند و تیز خبرگزاری‌های نزدیک به جریان افراطی اشاره کرد که چگونه با تلخی به نامه سید محمد خاتمی تاختند و حتی در حالی که با یک ترفند رسانه‌ای سعی داشتند به آرامی در بین اصلاح‌طلبان به ایجاد اختلاف دامن بزنند با مشاهده این حرکت خاتمی دیگر نتوانستند خونسردی خود را حفظ کنند. حتی برخی شنیده‌ها حکایت از آن دارند که طی دستورالعملی برخی از خبرگزاری‌های جریان افراطی موظف شده بودند که از فعالین سیاسی مواضعی علیه این اقدام خاتمی اخذ و منتشر کنند.

به نظر می‌رسد که جریان اصلاحات در حال حاضر بیش از هر چیز باید با در نظر داشتن اولویت منافع ملت در هر شرایطی و لحاظ کردن استراتژی و راهبرد اصلی و اصیل این جریان، ضمن توجه به واقع‌گرایی، انضباط در سازماندهی تشکیلاتی، صبری و اجماع و تعامل، از هرگونه اقدامی که زمینه را برای سوء استفاده افراطیون منفعت طلب ببندد و با همدلی، یک نیروی فزاینده را برای پیشبرد جنبش اصلاحات و حرکت اصلاح‌طلبی در این کشور به کار بگیرد.